

УДК 338.24

Л. В. Марценюк,д. е. н., професор, Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4121-8826>**С. М. Файфер,**аспірант, Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-2788-5200>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.4.56

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ БІЗНЕС-ЕКОСИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

L. Martseniuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Ukrainian State University of Science and Technologies

S. Faifer,

Postgraduate student, Ukrainian State University of Science and Technologies

A COMPREHENSIVE APPROACH TO THE CREATION OF A BUSINESS ECOSYSTEM OF ECONOMIC SECURITY FOR UKRAINIAN ENTERPRISES IN THE MINDS OF THE WAR ECONOMY AND POST-WAR RENEWAL

У статті досліджено сутність комплексного підходу до побудови бізнес-екосистеми економічної безпеки підприємства України в умовах воєнної економіки. Економічна безпека підприємств є фундаментальною складником їхнього сталого розвитку в умовах війни, повоєнного відновлення та складних викликів сучасності. Сучасний світ стикається з численними ризиками, такими як військові конфлікти, цифрові трансформації, соціальні потрясіння та економічні кризи. У таких умовах підприємства мають пристосувати свої системи керування до навколишнього середовища, виявляючи та класифікуючи ризики безпеки для мінімізації їхнього впливу. В статті вдосконалено модель екосистеми управління економічною безпекою підприємства в умовах воєнної економіки та післявоєнного відновлення, яка враховує фінансові, операційні, ризикові та зовнішні чинники. Визначено ключових акторів системи, таких як підприємства, банки, уряд, міжнародні організації, органи безпеки, військові структури. Запропоновано динамічну модель взаємодії між учасниками економічної безпеки з урахуванням воєнних ризиків. Очікуваними результатами впровадження моделі є підвищення стійкості підприємства до кризових явищ, забезпечення безпеки у довгостроковій перспективі та активна участь підприємства у повоєнному відновленні країни.

The article explores the essence of a comprehensive approach to building a business ecosystem of economic security of an enterprise in Ukraine in the conditions of a war economy. Economic security of enterprises is a fundamental component of their sustainable development in the conditions of war, post-war recovery and complex challenges of modernity. The modern world faces numerous risks, such as military conflicts, digital transformations, social upheavals and economic crises. In such conditions, enterprises must adapt their management systems to the environment, identifying and classifying security risks to minimize their impact. The article improves the model of the ecosystem of economic security management of an enterprise in the conditions of a war economy and post-war recovery, which takes into account financial, operational, risk and external factors. Key actors of the system are identified, such as enterprises, banks, government, international organizations, security agencies, military structures. includes 23 different actors — subjects of the security system, which were grouped into six categories: customers, suppliers and partners, military and security actors, support and state institutional environment, critical infrastructure and assistance, components of the information system for monitoring the state of economic security. A dynamic model of interaction between participants in economic security is proposed, taking into account military risks. The expected results of implementing the model are increasing the enterprise's resilience to crisis phenomena, ensuring security in the long term, and the enterprise's active participation in the country's post-war reconstruction. The formation of such innovative ecosystems in the field of economic security

will allow creating an intellectual and digital environment that will make it possible to synergistically integrate unique technological, professional, and information resources, as well as build effective strategies for protecting one's interests for the future.

*Ключові слова: модель бізнес-екосистеми, економічна безпека, військова економіка, ризики.
Key words: business ecosystem model, economic security, military economy, risks.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Економічна безпека підприємств є фундаментальною складником їхнього сталого розвитку в умовах війни, повоєнного відновлення та складних викликів сучасності. Сучасний світ стикається з численними ризиками, такими як військові конфлікти, цифрові трансформації, соціальні потрясіння та економічні кризи [1]. У таких умовах підприємства мають пристосувати свої системи керування до навколишнього середовища, виявляючи та класифікуючи ризики безпеки для мінімізації їхнього впливу.

Складність структурних взаємозв'язків та багатокомпонентність факторів зовнішнього середовища зумовлюють необхідність побудови такої системи економічної безпеки для підприємства, яка б сприяла зменшенню їх негативного впливу. Для ефективного забезпечення економічної безпеки підприємства завжди необхідно застосовувати системний підхід, враховуючи всі аспекти, обставини, умови та фактори діяльності [2]. Однією з найбільш обговорюваних моделей інноваційного розвитку підприємств є формування бізнес екосистеми [3]. Екосистеми — це не просте об'єднання якихось учасників, а утворення інтелектуального середовища між акторами [4, 5]. Можемо вважати, що екосистеми з погляду організаційного дизайну є еволюційним розвитком бізнес кластерів і мереж. У цих системах кожен учасник займає унікальну нішу, розвиваючи можливості відповідно до цілей, поставлених дизайнерами, разом створюючи цінність для всієї мережі. Саме це робить актуальним дослідження використання моделей бізнес-екосистем актуальним для побудови систем економічної безпеки в умовах воєнної економіки України. Екосистеми є складовою принципів втілення програми сталого розвитку планети, ці принципи важливо запроваджувати на підприємствах різних галузей, адже різні галузі сумарно впливають на навколишнє середовище [6]. Програми сталого розвитку на рівні як держав, так і галузей повинні корегуватися в залеж-

ності від зовнішніх та внутрішніх умов, якщо вести мову про Україну, то варто брати до уваги воєнний стан [7].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам визначення сутності та факторів економічної безпеки також приділяли увагу багато українських вчених, серед них: В. Мунтян [5], Д. Ковальов і Т. Сухорукова [8], Г. Козаченко, В. Пономарьов та А. Ляшенко [9], Е. Рудинченко [10] та інших вітчизняних вчених. В їх роботах розглядалась сутність економічної безпеки, класифікації факторів, які на неї впливають, а також підходи до її дослідження.

В роботі [11] було визначено внутрішні складові економічної безпеки підприємства, які під впливом різних факторів регулюють її рівень: фінансова, ринкова, товарна, інтерфейсна, інтелектуально-кадрова, технологічна, політико-правова та інформаційна.

В [12, 13] при втіленні заходів, спрямованих на досягнення економічної безпеки підприємств рекомендовано окрему увагу приділяти побудові безбар'єрного середовища, тобто свою діяльність підприємство повинно спрямовувати таким чином, аби не тільки фокусуватися на показниках економічного, а й соціального характеру.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає в побудові модифікованої моделі бізнес екосистеми управління економічною безпекою, яка спрямована на забезпечення стійкості економічної діяльності підприємства в умовах воєнної економіки та ефективного відновлення після кризових ситуацій. Модель має забезпечувати проактивні механізми реагування на загрози.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У стані війни до бізнес-екосистеми управління економічною безпекою підприємства додаються додаткові актори, які відповідають специфічним викликам, пов'язаним із військовими

Таблиця 1. Оцінювання ризиків економічної безпеки для промисловості України

Галузь	Основні ризики	Ступінь впливу (1 – низький, 4 – високий)	Пріоритет заходів
Металургія	Фізичне руйнування, перебої у постачанні сировини, кібератаки	4	Високий
Машинобудування	Логістичні перебої, загроза кібератак, втрата кваліфікованої робочої сили	3	Середній
Хімічна промисловість	Небезпека аварій, екологічні ризики, руйнування технологічних ланцюгів	4	Високий
Енергетика	Перебої в постачанні енергії, атаки на енергетичну інфраструктуру, кіберзагроза	4	Високий
Легка промисловість	Логістичні проблеми, зниження внутрішнього та зовнішнього попиту, менш виражені, але існуючі ризики	2	Низький

Джерело: сформовано авторами з використанням [14, 15, 16].

загрозами, нестабільністю та необхідністю адаптації до змін середовища. Так, за даними опитування, проведеного американською торгівельною палатою серед директорів та керівників підприємств українського бізнесу [14] було доведено, що структура ключових викликів для економічної безпеки підприємств змінилася з початком бойових дій. Ключовими викликами

Таблиця 2. Групи акторів моделі екосистеми управління економічною безпекою

Групи акторів	Функції
Підприємство	Розробляє та впроваджує стратегії управління. Створює резерви для мінімізації ризиків та забезпечує адаптацію до кризових ситуацій.
Державні органи	Розробляють нормативно-правову базу для підтримки економічної стійкості підприємств. Забезпечують фінансову та організаційну підтримку через гранти, субсидії та пільги.
Міжнародні організації та державні органи країн-донорів	Фінансова допомога та інвестиції для відновлення підприємств і економіки загалом. Організують освітні програми та тренінги для підприємств.
Навчальні заклади та дослідницькі інститути	Займаються підготовкою фахівців у сфері управління кризами та економічною безпекою. Проводять дослідження для розробки інноваційних рішень.
Підприємства критичної інфраструктури	Забезпечення підприємства та працівників енергетичними ресурсами, продовольством та медичним обслуговуванням в умовах нестабільних поставок.
Громадські організації	Сприяють підтримці соціальної стабільності та захисту трудових колективів. Виступають посередниками між бізнесом, державою та міжнародними партнерами.
Інвестори та бізнес-партнери	Забезпечують фінансову підтримку для розвитку підприємств. Бере участь у спільних проектах та створенні інноваційних продуктів.
Трудові колективи	Є основною рушійною силою для забезпечення виробничої діяльності. Вимагають соціального захисту, мотивації та умов для безпечної праці.

Джерело: сформовано Файфером С.М.

для компаній щодо ведення бізнесу у 2024 році є бронювання військовозобов'язаних працівників (80% опитуваних), безпека та захист співробітників (75% опитуваних), здоров'я та психічний стан співробітників (50% опитуваних), перебої в електропостачанні (50% опитуваних), ракетні атаки з боку агресора на критичну інфраструктуру та бізнес-активи (45% опитуваних) [14].

Найбільшою загрозою для макроекономічної безпеки, з огляду на потенційний негативний вплив, залишатиметься скорочення трудового потенціалу через активні процеси міграції населення за кордон, значну кількість внутрішньо переміщених осіб та втрати серед цивільного населення внаслідок бойових дій. Цей ризик отримав максимальну

оцінку в 5 балів від 20 % експертів, 4 бали — від 55 %, а середня оцінка склала 3,9 бали.

До наступних найбільш загрозливих чинників погіршення макроекономічної безпеки експерти віднесли ризик різкого економічного спаду (15 % експертів оцінили його у 5 балів, 58 % — у 4 бали, середня оцінка — 3,8) та ризик значного скорочення інвестиційної активності (15% експертів дали 5 балів, 56 % — 4 бали, середня оцінка — 3,8) [15].

Ці три ризики були визначені експертами як найбільш впливові у період 2025—2027 років [15].

Найбільшою загрозою для економічної безпеки, з огляду на потенційний негативний вплив, залишатиметься скорочення трудового потенціалу через масову міграцію населення за кордон, значну кількість внутрішньо переміщених осіб та втрати серед цивільного населення внаслідок бойових дій (20 % експертів оцінили його вплив у максимальні 5 балів та 55 % експертів — у 4 бали, а середня оцінка склала 3,9 бали) [16].

Під час війни доцільно розглядати не лише економічні втрати, а й питання безпеки виробничих об'єктів. Оцінка ризиків за ключовими галузями виглядає наступним чином, як показано в табл. 1.

Визначені авторами основні актори моделі екосистеми управління економічною безпекою для промислового підприємства наведено в табл. 2.

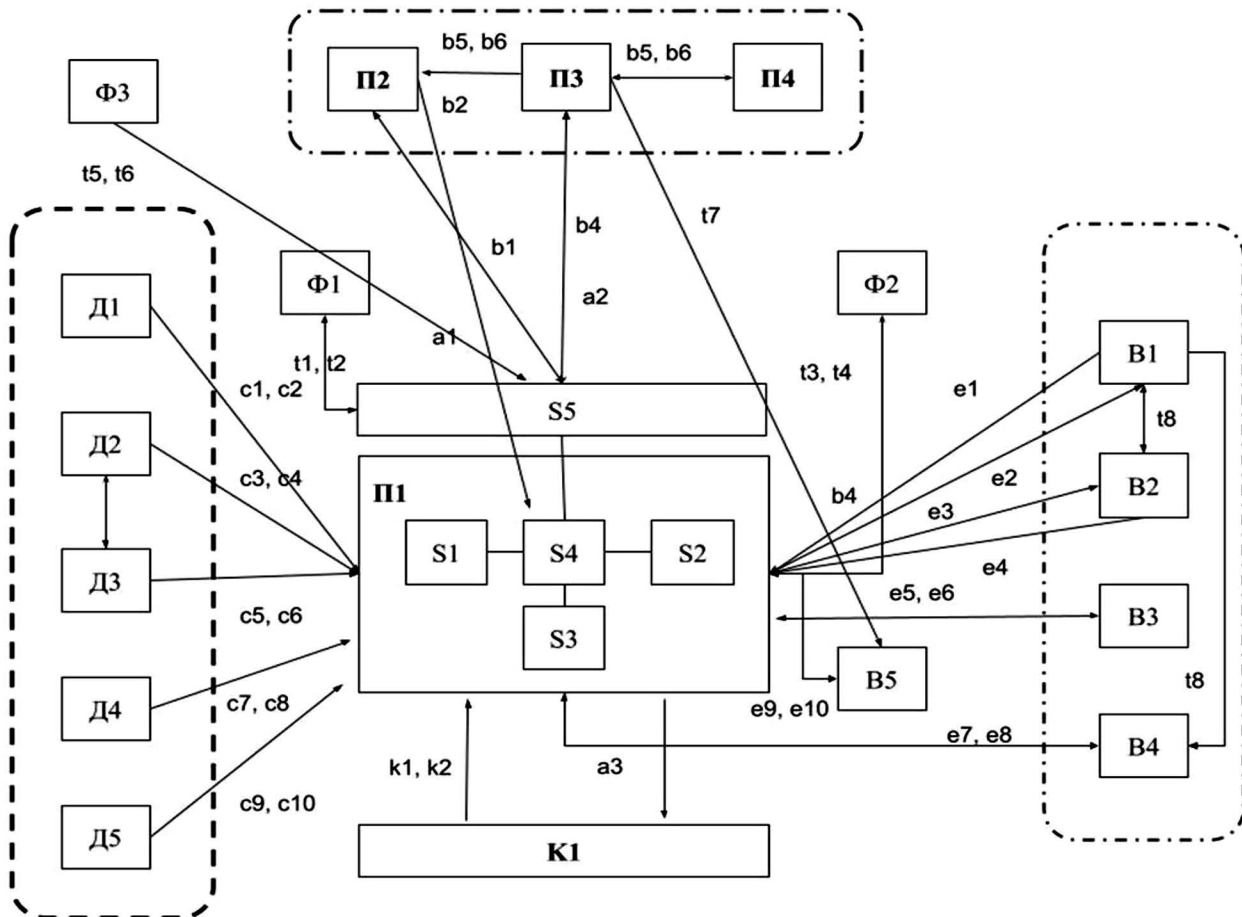


Рис. 1. Модель бізнес-екосистеми управління економічною безпекою підприємства в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення

- Де:
- П1 — підприємство (центральный актор), є ядром екосистеми, формує стратегію, встановлює правила взаємодії та координує роботу інших учасників;
 - П2 — постачальники, постачають матеріальні та нематеріальні ресурси (сировина, обладнання, технології);
 - П3 — підприємства-партнери, які співпрацюють із підприємством у розробці продуктів, інноваціях і захисті від спільних ризиків;
 - К1 — клієнти, споживачі послуг або продуктів підприємства;
 - П4 — конкуренти, можуть брати участь у спільному вирішенні галузевих ризиків;
 - Д1 — державні регулюючі органи, забезпечують дотримання законів, стандартів безпеки та правил;
 - Д2 — консалтингові компанії надають експертні послуги у сфері ризик-менеджменту, аналітики та аудиту;
 - Д3 — технологічні постачальники (ІТ-компанії), які розробляють технології для моніторингу, кібербезпеки, автоматизації процесів;
 - Д4 — фінансові установи, підтримують фінансову стабільність через кредити та страхування;
 - Д5 — академічні установи та дослідницькі організації, які проводять дослідження у сфері економічної безпеки та інновацій;
 - В1 — органи державної безпеки, які здійснюють моніторинг ризиків, пов'язаних із військовими діями (наприклад, захист об'єктів критичної інфраструктури) та забезпечення фізичної та кібернетичної безпеки підприємства;
 - В2 — військові структури та органи цивільного захисту, які забезпечують безпеку територій, на яких працює підприємство, займаються питаннями мобілізації, та надають допомогу у евакуації персоналу або матеріальних цінностей;
 - В3 — волонтерські та громадські організації, роль яких надання підтримки працівникам підприємства (наприклад, гуманітарна допомога чи психологічна підтримка), а також участь у відновленні підприємств, постраждалих від війни;
 - В4 — логістичні компанії спеціалізованого призначення, роль яких забезпечення безпечного транспортування товарів і сировини в умовах бойових дій та організація альтернативних логістичних маршрутів;
 - В5 — ІТ-компанії з фокусом на воєнні умови, які розробляють технології для захисту даних та кібербезпеки під час посиленних загроз, та створюють системи моніторингу фізичних та кібернетичних атак;
 - Ф1 — Енергетичні компанії та підприємства критичної інфраструктури, їх роль полягає у забезпеченні підприємства енергетичними ресурсами в умовах нестабільних поставок, організації резервних джерел енергії (генератори, відновлювані джерела);
 - Ф2 — Страхові компанії з воєнними ризиками, які можуть забезпечити страхування від ризиків, пов'язаних із бойовими діями, а також провести оцінювання і компенсацію збитків, завданих війною;
 - Ф3 — міжнародні організації, які надають гранти і фінансування для підтримки економічної стійкості підприємств у зоні війни, а також координують гуманітарні ініціативи та допомогу з відновленням;
 - S1 — аналітичний модуль інформаційної системи управління інформаційною безпекою;
 - S2 — стратегічний модуль інформаційної системи управління інформаційною безпекою;
 - S3 — операційний модуль інформаційної системи управління інформаційною безпекою;
 - S4 — координаційний модуль, цифрова платформа;
 - S5 — цифровий модуль (веб-портал) інформаційної системи управління інформаційною безпекою.

Зв'язки

- a1 — комунікація з постачальниками для контролю ланцюгів постачання;
- a2 — спільне планування ризиків із партнерами;
- a3 — надання клієнтам безпечних послуг/продуктів;
- b1 — інформаційний обмін з підприємством для своєчасного виявлення ризиків;
- b2 — інтеграція систем моніторингу для прогнозування проблем із поставками;
- b3 — спільні інвестиції в технології безпеки (наприклад, кіберзахист);
- b4 — співпраця у створенні кризових планів;
- b5 — співпраця у створенні галузевих стандартів безпеки;
- b6 — обмін інформацією через галузеві асоціації;
- k1 — надання зворотного зв'язку про якість та безпеку продуктів;
- k2 — участь у тестуванні безпечних продуктів;
- c1 — моніторинг відповідності діяльності підприємства регуляторним вимогам;
- c2 — надання рекомендацій для зменшення ризиків;
- c3 — аналіз ризиків підприємства;
- c4 — впровадження рішень для автоматизації процесів безпеки;
- c5 — впровадження інструментів аналізу даних і управління ризиками;
- c6 — надання технічної підтримки;
- c7 — забезпечення страхування від фінансових ризиків;
- c8 — контроль фінансових потоків підприємства;
- c9 — співпраця у розробці нових методів управління ризиками;
- c10 — навчання кадрів для підприємства;
- e1 — налагодження оперативного обміну інформацією щодо загроз;
- e2 — координація дій у випадку надзвичайних ситуацій;
- e3 — спільне планування дій під час атак чи бойових дій;
- e4 — інформаційна взаємодія для оцінки рівня загроз;
- e5 — координація гуманітарних ініціатив з підприємством;
- e6 — співпраця у логістичних і транспортних питаннях;
- e7 — інтеграція в логістичний ланцюг підприємства;
- e8 — координація безпечних поставок;
- e9 — надання технологій для аналізу та прогнозування ризиків;
- e10 — співпраця з підприємством для інтеграції систем раннього попередження;
- t1 — укладання угод на постачання альтернативних джерел енергії;
- t2 — підтримка резервних систем енергозабезпечення;
- t3 — надання страхового захисту підприємству;
- t4 — консультації з управління ризиками, пов'язаними з війною;
- t5 — фінансова та матеріальна допомога підприємству;
- t6 — співпраця у проектах з відновлення інфраструктури;
- t7 — використання спільних технологічних рішень між підприємством, постачальниками та партнерами;
- t8 — створення кризових команд із представників ключових акторів.

Джерело: сформовано Файфером С.М.

Авторами розроблено модифіковану модель бізнес-екосистеми управління економічною безпекою підприємства в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення (рис. 1), яка включає 23 різних актора — суб'єктів системи безпеки, які було згруповано у шість категорій: клієнти (K_1), постачальники та партнери (Π_1 - Π_4), військові та безпекові актори (B_1 - B_5), підтримка та державне інституційне середовище (A_1 - A_5), критична інфраструктура та допомога (Φ_1 - Φ_3), компоненти інформаційної системи моніторингу стану економічної безпеки (S_1 - S_5).

Модель дозволяє зробити висновки, що через стан війни змінюється характер взаємодії між акторами, зокрема, інформаційний обмін між акторами має відбуватися через спільні платформи або цифрові системи для моніторингу ризиків.

Фінансова підтримка між підприємством і фінансовими установами (страхування, кредити) та технологічна інтеграція теж змінює засоби комунікації шляхом використання спільних технологічних рішень між підприємством, постачальниками, партнерами та дослідницькими установами.

В умовах стану воєнної економіки або під час повоєнного відновлення особлива увага приділяється координації акторів в кризових ситуаціях, що вимагає створення кризових команд із представників ключових акторів. Також важливого значення набуває інтеграція кризового управління через спільну координацію дій між підприємством, військовими структурами та регуляторами. Логістичні компанії стають ключовими для безперебійного постачання

Вимагає посилення сфера кібербезпеки, що призводить до більшої ролі ІТ-компаній та органів державної безпеки в захисті даних.

Основними завданнями на повоєнне відновлення для підприємства становляться:

- Відновлення логістичних ланцюгів, тобто пошук нових постачальників та розвиток внутрішніх ресурсів;

- Інвестиційні програми, тобто залучення коштів від міжнародних донорів та інвесторів [17];

- Відновлення інфраструктурних об'єктів [18];

- Інтеграція з національними стратегічними програмами;

- Участь в проектах реконструкції інфраструктури [19];

— Мотивація та соціальна підтримка трудових колективів [20];

— Формування мережі для обміну досвідом і ресурсами [21].

Очікуваними результатами впровадження моделі є підвищення стійкості підприємства до кризових явищ, забезпечення безпеки у довгостроковій перспективі та активна участь підприємства у повоєнному відновленні країни. Одним із основних напрямів, на яке потрібно приділити увагу, нарівні з будівництвом повоєнного відновлення, є відбудова транспортної інфраструктури в контексті європейської інтеграції [22]. При цьому при запровадженні традиційних та інноваційних механізмів на підприємствах задля досягнення економічної безпеки менеджерам необхідно враховувати юридичні та економічні ризики [23]. За можливості, сучасний менеджер повинен використовувати сучасні інноваційні підходи в менеджменті, аби залучити якомога більше сторонніх ресурсів та якомога ефективніше використовувати власні ресурси підприємства [24].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В межах майбутньої нової промислової революції екосистеми стануть основними бізнес-моделями, оскільки вони включатимуть усі передові розробки нашого часу, такі як штучний інтелект, великі дані, цифровізація в екосистемах тощо. Формування таких інноваційних екосистем в галузі економічної безпеки дозволить створити інтелектуальне та цифрове середовище, яке дасть можливість синергетично інтегрувати унікальні технологічні, професійних та інформаційних ресурсів, а також побудувати ефективні стратегії захисту своїх інтересів на майбутнє.

Подальші розвідки в даному напрямку будуть сфокусовані на дослідження гібридних екосистем, які поєднують елементи традиційного бізнесу та цифрової економіки, а також на використання блокчейн-технологій для створення прозорих і безпечних бізнес-взаємодій між акторами такої екосистеми.

Література:

1. Martseniuk, L., Cherniak, N., Tishchenkova, S., & Botvinov, R. (2020). Economy, public administration and legal relations under the permanent armed conflicts: paradoxes and regularities of development. *Economic Annals-XXI*, 181 (1-2), 4—17.

2. Pilipenko, N. M., & Pilipenko V. V. (2017). Economic security as a dynamic characteristic of an enterprise. *Economy and Society*, no. 10, pp. 338—342.

3. Sussan, F., & Acs, Z. J. (2017). "The digital entrepreneurial ecosystem." *Small Business Economics* 49 (1): 55—73.

4. Farhadi, N. (2019). "Cross-Industry Ecosystems: Grundlagen, Archetypen, Modelle und strategische Ansätze" Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH. <https://www.springerprofessional.de/cross-industry-ecosystems/17251654>

5. Мунтян В. І. Економічна безпека України. Київ: КВІЦ, 1999. 462 с.

6. Марценюк А., Шніпов В. Напрями сталого розвитку залізничного транспорту України. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2024. № 2 (129). С. 153—163.

7. Марценюк А. В., Сидорчук А. О. Напрями реалізації цілей сталого розвитку України на залізничному транспорті та їх адаптація до умов воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 88—97. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.88> <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4362/4397>

8. Kovalev, D., Sukhorukova, T. (1998), "Economic security of the enterprise", *Economy of Ukraine*, No. 10, pp. 48—51.

9. Козаченко А. В., Пономарьов В. П., А. Н. Лещенко. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення: монографія. Київ: Видавництво "Лібра", 2003. 280 с.

10. Рудніченко Є. М. Аналіз нормативного забезпечення системи економічної безпеки підприємств / Є. М. Рудніченко // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2013. Т. 1. № 5. С. 33—140.

11. Sosnovska, O. O. (2019). The system of economic security of communication enterprises: monograph. Kyiv, 440 p. (in Ukrainian).

12. Наливайко, А. Р., & Марценюк, А. В. "Безбар'єрна Україна": проблеми та перспективи. *Нове українське право*. 2023. № 4. С. 82—93.

13. Марценюк А., Файфер С. Створення безбар'єрного доступу маломобільних груп населення до транспортних об'єктів. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 лют. 2023 р.). Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 77—80.

14. "Оцінка стану бізнесу в воєнній Україні" (2024). Звіт Американської торговельної палати та Citi Україна. https://chamber.ua/wp-content/uploads/2024/06/AmCham_Citi_Survey_Results_11_06_UA.pdf

15. Огляд безпекових аспектів діяльності бізнесу в контексті суспільно-політичної та фінансово-економічної ситуації в державі в період з 19 по 26 січня 2025 року. Український

інститут майбутнього. <https://uifuture.org/publications/oglyad-biznesu-v-period-z-19-ro-26-sichnya-2025-roku/>

16. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Експертно-аналітична доповідь. К.: НІСД, 2024. 71 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

17. Марценюк Л. Важливість збереження економічної безпеки українських залізниць в умовах реформування та відновлення. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3 (124). С. 26—33.

18. Марценюк Л., Батмангліч К. Економічна безпека українських залізниць: шляхи виходу з кризи. Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. 2021. № 3. С. 304—311. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-3-304-311.

19. Марценюк, Л., Кокітко, О., & Скубченко, Д. (2024). Економічна безпека на залізничному транспорті як ефективна складова стабільного розвитку залізничних перевезень. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. № 1. С. 307—315. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-307-315>

20. Марценюк, Л., Матусевич, О., & Лебедєва, В. К. Інтелектуальний капітал: теоретико-прикладний аспект застосування в умовах діджиталізації економічних процесів. Review of transport economics and management. 2024. № 10 (26). С. 39—45. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300141>

21. Марценюк Л. В., Файфер С. М. Напрями забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану. The 2nd International scientific and practical conference "Science in the modern world: innovations and challenges" (October 24-26, 2024). Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2024. 730 p. P. 571-576. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-24-26.10.-24.pdf#page=571>

22. Міщенко, М. І., Марценюк, Л. В., Чернова, Н. С., & Грінєнко, М. О. Теоретичні підходи до управління економічною безпекою транспортних підприємств у сучасних умовах. Економіка та держава. 2020. № 11. С. 35—40.

23. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. Мінімізація юридичних ризиків суб'єктів господарювання як важливий аспект національної безпеки України. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2021. № 2. С. 11—18. DOI 10.26661/2616-9444-2021-2-02.

24. Чаркіна Т. Ю., Марценюк Л. В., Задоя В. О., Токмакова І. В., Жернова Є. В. Менеджмент: інноваційний аспект: монографія / за заг. ред. Л. В. Марценюк. Дніпро: Журфонд, 2022. 136 с. ISBN 978-966-934-352-9.

References:

1. Martseniuk, L. Cherniak, N. Tishchenkova, S. and Botvinov, R. (2020), "Economy, public administration and legal relations under the permanent armed conflicts: paradoxes and regularities of development", *Economic Annals-XXI*, vol. 181 (1—2), pp. 4—17.

2. Pilipenko, N.M. and Pilipenko V.V. (2017), "Economic security as a dynamic characteristic of an enterprise", *Economy and Society*, vol. 10, pp. 338—342.

3. Sussan, F., & Acs, Z. J. (2017), "The digital entrepreneurial ecosystem", *Small Business Economics*, vol. 49 (1), pp. 55—73.

4. Farhadi, N. (2019), "Cross-Industry Ecosystems: Grundlagen, Archetypen, Modelle und strategische Ansätze", Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, available at: <https://www.springer-professional.de/cross-industry-ecosystems/17251654> (Accessed 25 Jan 2025).

5. Muntian, V.I. (1999), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy [Economic security of Ukraine]*, KVITs, Kyiv, Ukraine.

6. Martseniuk, L. and Shnipov, V. (2024), "Directions of sustainable development of railway transport of Ukraine", *Naukovyj visnyk Dniprovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav: Naukovyj zhurnal*, vol. 2 (129), pp. 153—163.

7. Martseniuk, L.V. and Sydoruk, A.O. (2024), "Directions for the implementation of the goals of sustainable development of Ukraine in railway transport and adaptation of these goals to the conditions of martial law", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 16, pp. 88—97, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4362/4397> (Accessed 25 Jan 2025). DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.16.88>

8. Kovalev, D. and Sukhorukova, T. (1998), "Economic security of the enterprise", *Economy of Ukraine*, vol. 10, pp. 48—51.

9. Kozachenko, A.V. Ponomar'ov, V.P. and Leschenko, A.N. (2003), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva. Sutnist' i mekhanizm zabezpechenia [Economic security of the enterprise. Essence and mechanism of provision]*, Libra, Kyiv, Ukraine.

10. Rudnichenko, Ye.M. (2013), "Analysis of regulatory support of the system of economic security of enterprises", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 1, no. 5, pp. 33—140.

11. Sosnovska, O.O. (2019), The system of economic security of communication enterprises, Kyiv, Ukraine.

12. Nalyvaiko, L.R. and Martseniuk, L.V. (2023), "Barrier-free Ukraine": problems and prospects", *Nove ukrainske parvo*, vol. 4, pp. 82—93.

13. Martseniuk, L.V. and Faifer, S.M. (2023), "Creation of barrier-free access to transport facilities for people with limited mobility", *Verkhovenstvo prava: doktryna i praktyka v umovakh suchasnykh svitovykh vyklykiv. Zbirka dopovidej na Mizhnarodnij konferentsii [The rule of law: doctrine and practice in the context of modern world challenges. Conference Proceedings of the International Conference]*, Dnipro State University of Internal Affairs, pp. 77—80.

14. American Chamber of Commerce in Ukraine (2024), "Assessment of the state of business in wartime Ukraine", available at: https://chamber.ua/wp-content/uploads/2024/06/AmCham_Citi_Survey_Results_11_06_UA.pdf (Accessed 25 Jan 2025).

15. Ukrain's'kyj instytut majbutn'oho (2025), "Review of security aspects of business activities in the context of the socio-political and financial and economic situation in the state from January 19 to 26, 2025", available at: <https://uifuture.org/publications/oglyad-biznesu-v-period-z-19-po-26-sichnya-2025-roku/> (Accessed 25 Jan 2025).

16. NISD (2024), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh dovhotryvaloї vijny. Ekspertno-analitychna dopovid' [Economic security of Ukraine in conditions of a long-term war. Expert and analytical report]*, NISD, Kyiv, Ukraine. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>

17. Martseniuk, L. (2023), "The importance of maintaining the economic security of Ukrainian railways in conditions of reform and restoration", *Naukovyj visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 3 (124), pp. 26—33.

18. Martseniuk, L. and Batmanhlich, K. (2021), "Economic security of Ukrainian railways: ways out of the crisis", *Nauk. visn. Dnipropetr. derzh. un-tu vnutr. sprav*, vol. 3, pp. 304—311. DOI: 10.31733/2078-3566-2021-3-304-311.

19. Martseniuk, L. Kokitko, O. and Skubchenko, D. (2024), "Economic security in railway transport as an effective component of stable development of railway transport", *Naukovyj visnyk Dniprov's'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 1, pp. 307—315. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-307-315>

20. Martseniuk, L. Matusevych, O. and Lebedieva, V.K. (2024), "Intellectual capital: theoretical and applied aspect of use in the era of digitalization of economic processes", *Review of transport economics and management*, vol. 10 (26), pp. 39—45. <https://doi.org/10.15802/rtem2023/300141>

21. Martseniuk L.V. and Fajfer S.M. (2024), "Directions of ensuring the economic security of a business entity in conditions of martial law", *The 2nd International scientific and practical conference "Science in the modern world: innovations and challenges"*, Perfect Publishing, Toronto, Canada, October 24—26, pp. 571—576, available at: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-24-26.10.24.pdf#page=571> (Accessed 25 Jan 2025).

22. Mishchenko, M. Martseniuk, L. Chernova, N. and Grinenko, M. (2020), "Theoretical approaches to economic security management of transport enterprises in modern conditions", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 11, pp. 35—40.

23. Nalyvajko, L.R. and Martseniuk, L.V. (2021), "Minimizing legal risks of business entities as an important aspect of Ukraine's national security", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Yurydychni nauky*, vol. 2, pp. 11—18. DOI 10.26661/2616-9444-2021-2-02.

24. Charkina, T.Yu. Martseniuk, L.V. Zadoia, V.O. Tokmakova, I.V. and Zhernova, Ye.V. (2022), *Menedzhment: innovatsijnyj aspekt [Management: an innovative aspect]*, Zhurfond, Dnipro, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2025 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663